

Edu - ta'lim yangiliklari

Umumta'lim fanlari bo'yicha test topshiriqlari ta'limning vakolatli davlat organlari tomonidan umumiy o'rta va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'lim muassasalarida amalda qo'llanishga tavsiya qilingan Davlat ta'lim standartlari, darsliklar hamda o'quv qo'llanmalari asosida tuziladi.

Demak, abituriyentlar test topshiriqlariga tayyorgarlik ko'rish uchun amaldagi darsliklar ro'yxati bilan tanishib chiqishi kerak va shu asosda o'z bilim va ko'nikmalarini shakllantirib borishlari zarur. Shuningdek, ularga test topshiriqlarini to'g'ri bajarish uchun darsliklarda berilgan mavzularni yaxshi o'zlashtirish bilan birga, bir-biriga bog'liq bo'lgan bir nechta mavzularni umumlashtira olish, tahlil qila olish, mantiqiy fikrlay olish kabi ko'nikmalarga ega bo'lish ham tavsiya etiladi. Bunday yondashuv test topshiriqlarini bajarish jarayonida to'g'ri xulosa chiqarish uchun muhim ahamiyat kasb etadi.

Quyida abituriyentlar uchun umumta'lim fanlari bo'yicha namunaviy test topshiriqlari va ularning tahlili keltirilgan.

ONA TILI VA ADABIYOT

1. Tarkibidagi barcha undoshlari til undoshlari sanalgan so'zlarni aniqlang.

1) nazariy 2) uzviylik 3) g'azab 4) g'animat 5) chiroyli

A) 1, 5

B) 1, 2, 4, 5

C) 1, 2, 5

D) 1, 2, 3, 4

To'g'ri javob – A.

Tilning fonetika bo'limiga oid ushbu test topshirig'ini bajarishda o'quvchidan nutq a'zolarining til, lab, bo'g'iz qismida hosil bo'ladigan undosh tovushlar haqida bilimga ega bo'lish talab etiladi. 2-, 3-, 4-raqamlarda berilgan so'zlar tarkibida lab undoshi (*uzviy* so'zida *v*, *g'azab* so'zida *b*, *g'animat* so'zida *m*) ham ishtirok etgan, shuning uchun ular ishtirok etgan variantlar xato javob hisoblanadi. 1-, 5-raqamlardagi *nazariy*, *chiroyli* so'zlaridagi barcha undoshlar til undoshlari sanaladi.

Manba: N. M. Mahmudov va boshqalar. Ona tili. 5-sinf uchun darslik. –Toshkent: “Ma’naviyat”, 2015.

2. Qaysi javobda imloviy jihatdan to'g'ri yozilgan so'zlar qatori berilgan?

A) xulq atvor, mojarro, maxbus

B) hukm, tana qilmoq, hashorat

C) taqiqlamoq, juz'iy, tatbiq etmoq

D) qadamba-qadam, xilqat, xalovat

To'g'ri javob – C.

Ushbu test topshirig'ining C variantida yozilgan so'zlarning barchasi imloviy jihatdan to'g'ri yozilgan. A variantda *xulq atvor* (*xulq-atvor*) so'zida qismlar o'rtasida chiziqcha qo'yilishi kerak, *maxbus* so'zi esa *mahbus* tarzida yozilishi lozim. B variantdagi *tana qilmoq* (*ta'na qilmoq*) so'zida tutuq belgisi tushib qolishi va *hashorat* (*hasharot*) so'zining xato yozilishi kuzatiladi. D variantda esa *qadam-baqadam* so'zining *qadamba-qadam* tarzida hamda *halovat* so'zining *xalovat* tarzida noto'g'ri yozilishi bilan bog'liq imloviy xatoliklar mavjud.

Manba: N. M. Mahmudov va boshqalar. Ona tili. 5-sinf uchun darslik. –Toshkent: “Ma’naviyat”, 2015.

3. Qaysi javobdagi gaplar juftligida o'z ma'nosida kelgan so'zning ko'chma ma'noda kelgan so'z bilan o'zaro shakldoshlik hosil qilishi kuzatiladi?

- A) Oradan besh asr o'tsa ham, ushbu hikmatlar o'z ahamiyatini yo'qotgan emas. U asr namozini o'qish uchun ichkari uyga kirib ketdi.
- B) Yer yuzi birpasda oppoq qorga burkandi. Qizning oppoq yuzi xijolatdan qizarib ketdi.
- C) Daraxt shoxlari shamolda og'ir tebranib qo'yardi. Shoxlari katta bu ho'kizning yonidan qo'rqibroq o'tdi.
- D) Do'stlari soni tobora ortgan yigit juda ishchan kayfiyatda edi. U yelkasiga ortgan shu zahmat bilan uzoq yashay olmadi.

To'g'ri javob – D.

Ushbu test topshirig'ini bajarishda so'zlarning o'zaro ko'p ma'noliligi va shakldoshligi haqida olingan nazariy bilimlarga tayaniladi. Agar savolga e'tibor bergan bo'lsangiz, ozaro shakldosh bo'lgan so'zlarning bittasi o'z ma'nosida, ikkinchisi ko'chma ma'noda qo'llangan bo'lishi lozim. D variantdagi birinchi gapda qo'llangan **ortgan** va ikkinchi gapda qo'llangan **ortgan** fe'llari o'zaro shakldosh so'zlar bo'lib, birinchi **ortgan (hajmi ko'paygan)** so'zi o'z ma'nosida, ikkinchi **ortgan(yuklagan)** fe'li esa ko'chma ma'noda qo'llangan. Demak, o'z va ko'chma ma'noda qo'llangan shakldosh so'zlar qatnashgan.

A variantdagi gaplar juftligida ajratib ko'rsatilgan so'zlar (**asr – asr**) o'zaro shakldosh so'zlar sanaladi, ammo har ikkovi ham o'z ma'nosida qo'llangan.

B variantda keltirilgan har ikki gapdagi **yuz** so'zi esa o'zaro shakldosh emas, balki bir so'zning turli ma'nosi, ya'ni o'zaro ko'p ma'noli so'zlar sanaladi.

C variantdagi gaplar juftligida ajratib ko'rsatilgan so'zlar (**shoxlari – shoxlari**) o'zaro shakldosh so'zlar sanaladi, ammo har ikkovi ham o'z ma'nosida qo'llangan.

Manba: 1. N. M. Mahmudov va boshqalar. Ona tili. O'rta ta'lim muassasalarining 10-sinfi va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'lim muassasalari o'quvchilari uchun darslik. –Toshkent: "O'zbekiston milliy ensiklopediyasi" Davlat ilmiy nashriyoti, 2017.

2. N. M. Mahmudov va boshqalar. Ona tili. 5-sinf uchun darslik. –Toshkent: "Ma'naviyat", 2015.

4. *Bunda na g'am bor, na azob, bunda yashash quvonchi, pok muhabbat, bitmas-tuganmas orzu va qudrat bor edi.*

Ushbu gapda nechta tub mavhum ot qatnashgan?

- A) 6 ta
- B) 4 ta
- C) 3 ta
- D) 5 ta

To'g'ri javob – D.

O'quvchi mavhum otalar haqida bilimga ega bo'lishi bilan birga, ularning tub va yasama ekanligiga ham e'tibor qaratsa, test topshirig'ini to'g'ri bajara oladi. Ushbu gapda **g'am, azob, muhabbat, orzu, quvonch va qudrat** kabi oltita mavhum ot qatnashgan, ulardan bittasi(**quvonch**) yasama mavhum ot hisoblanadi. Demak, gapda beshta tub mavhum ot qatnashgan.

Manba: N. M. Mahmudov va boshqalar. Ona tili. 6-sinf uchun darslik. –Toshkent: "Tasvir" nashriyot uyi, 2017.

Edu - ta'lim yangiliklari

5. Qaysi javobda vazifadosh ko'makchi qatnashgan?

- A) Yer uzra tushdi oqshom, oy shu'lasini bir mayin...
- B) Ular hamon futbol haqida bahs qilishar edi.
- C) Men faqat sizning foydangiz uchun harakat qilyapman, xolos.
- D) Onam qo'shnilar to'g'risida doim iliq gaplarni aytadilar.

To'g'ri javob – D.

Ushbu test topshirig'ini to'g'ri bajarish uchun abituriyentlardan sof va vazifadosh ko'makchilar haqida nazariy bilimlarga ega bo'lish talab etiladi. Test topshirig'ining A, B, C variantlarda sof ko'makchilar (**uzra, haqida, uchun**) qo'llangan bo'lib, D variantda esa **to'g'risida** so'zi vazifadosh ko'makchi bo'lib kelgan.

Manba: N. M. Mahmudov va boshqalar. Ona tili. 6-sinf uchun darslik. –Toshkent: “Ma’naviyat”, 2017.

6. Qaysi javobda tobe qismi sifat bilan ifodalangan otli so'z birikmalari berilgan?

- A) hammadan go'zal, akamdan uzun
- B) yaxshi gapirmoq, chiroyli kuylamoq
- C) do'stlarcha muomala, sekin harakat
- D) notanish yo'l, xursand inson

To'g'ri javob – D.

Tobe qismi sifat bilan ifodalangan otli so'z birikmalari D javobda berilgan: **notanish(sifat) yo'l(ot), xursand(sifat) inson(ot)**.

A javobdagi **hammadan go'zal, akamdan uzun** birikmalari hokim qismi sifat bilan ifodalangan otli so'z birikmalari sanaladi.

B javobdagi **yaxshi gapirmoq, chiroyli kuylamoq** birikmalari tobe qismi sifat bilan ifodalangan fe'lli so'z birikmalari sanaladi.

C javobdagi **do'stlarcha muomala, sekin harakat** birikmalari tobe qismi ravish bilan ifodalangan otli so'z birikmalari sanaladi.

Manba: M. Mahmudov va boshqalar. Ona tili. 8-sinf uchun darslik. –Toshkent: “Tasvir” nashriyot uyi, 2019.

7. Bugun siz bilan bu masalani atroflicha gaplashamiz, toki bunday noxush vaziyat hech qachon qaytarilmasin.

Ushbu ergashgan qo'shma gapning bosh gap qismidagi gap bo'laklarining joylashuv tartibi qaysi javobda shartli belgilar asosida to'g'ri ko'rsatilgan?

- A) ——— wavy ————— =====
- B)----- wavy ----- =====
- C) wavy wavy ——— =====
- D)----- wavy ----- wavy =====

To'g'ri javob – B.

Bugun siz bilan bu masalani atroflicha gaplashamiz, toki bunday noxush vaziyat hech qachon qaytarilmasin.

Mazkur ergashgan qo'shma gapning bosh gap qismi (*Bugun siz bilan bu masalani atroflicha gaplashamiz*) *hol, to'ldiruvchi, aniqllovchi, to'ldiruvchi, hol, kesim* kabi gap bo'laklaridan tashkil topgan bo'lib, bunday joylashuvning shartli belgilari esa B variantda berilgan.

.....----- wavy ----- =====

Edu - ta'lim yangiliklari

A javobda ergashgan qo'shma gapning bosh gapidagi gap bo'laklari shartli belgilar asosida noto'g'ri berilgan.

C javobda ergashgan qo'shma gapning ergash gapidagi gap bo'laklari shartli belgilar asosida tartib bilan to'g'ri berilgan.

D javobda ergashgan qo'shma gapning bosh gapidagi gap bo'laklari shartli belgilar asosida noto'g'ri berilgan.

Manba: M. Mahmudov va boshqalar. Ona tili. 9-sinf uchun darslik. –Toshkent: “Tasvir” nashriyot uyi, 2019.

*8. Jangda o'lgan emas biror bahodir,
bari halok bo'lgan xiyonatlardan,
toshday uxlaganda to'shlarin ochib
yo zahar qo'shilgan ziyofatlardan.*

Ushbu misralar bilan boshlangan she'r so'ngida **“qo'rqoqlar o'ldirgan bahodirlarni”** degan xulosasi orqali bahodirlarning o'limida nomard odamlarning qo'li borligini ta'kidlagan ijodkor kim?

- A) Abdulla Oripov
- B) O'ljas Sulaymonov
- C) To'ra Sulaymon
- D) Shavkat Rahmon

To'g'ri javob – D.

Ushbu she'riy parcha takrorlanmas badiiyati bilan ajralib turuvchi, so'z tanlash, fikr aytish borasida o'ziga xos jasoratga ega ijodkor Shavkat Rahmon qalamiga mansubdir.

Manba: S. Olim va boshqalar. Adabiyot. 8-sinf uchun darslik. –Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot-matbaa uyi, 2019.

9. O'zbekda axir har bir erkak o'z xotinini – o'z halol juftini qizi yoki o'g'lining ismi bilan aytib chaqiradi. O'z xotinining ismini aytib chaqirish yaramaydi. Xotinining ismi Maryam, qizining ismi Xadicha bo'lsa, mo'min-musulmon: – sharm-u hayo yuzasidan bo'lsamikan? – xotinini “Xadicha deb chaqiradi. Aksar ona –bola baravar “labbay” deydi; shunday-da oilaning haqiqiy egasi bo'lgan ota: “Kattangni aytaman, kattangni”, – deydi. Hatto shunda ham “Maryamni”, – demaydi...

Ushbu parcha qaysi asardan olingan va asarning qaysi qahramoni hatto mo'min-musulmonning bu odatiga ham rioya qilmaydi, rafiqasini “Fitna” deb chaqiradi, umuman olganda, o'z ahli ayoliga past nazar bila qaraydiganlar toifasidan edi?

- A) “Kecha va kunduz” romanida Razzoq so'fi
- B) “Kecha va kunduz”da Akabarali mingboshi
- C) “O'tkan kunlar”da Homid
- D) “Dunyoning ishlari” qissasida Dalavoy

To'g'ri javob – A.

“Kecha va kunduz” romanida mo'min-musulmonning bu yaxshi odatiga ham amal qilmaydigan, hattoki o'z rafiqasini “Fitna” deb chaqiradigan obraz Razzoq so'fidir.

Manba: Cho'lpon. “Kecha va kunduz” roman.

10. Qaysi javobdagi baytda “**chiroyli dalillash**”, “**sharhlash**” ma’nosini beruvchi she’riy san’at qo‘llangan?

- A) Sabo tahrikidin yo‘q, balki og‘zing sharmidin boshin
Quyi solmoqqa moyil bo‘lg‘usidur har zamon g‘uncha.
- B) Istading, ey dil, joning kerakmasmu sanga?
Kufr-u zulmin sevdin, imoning kerakmasmu sanga?
- C) Yoqub bikin ko‘p yig‘idin qolmadi sensiz
Nuri basarim, xoh inon, xoh inonma.
- D) Har nechakim sabr ta’mirini bunyod ayladim,
Ashk selobida vayron o‘ldi obodim, eshit.

To‘g‘ri javob – A.

Mumtoz she’riyatda biror tasvir, yoki holatni unga umuman aloqasi yo‘q boshqa narsa bilan dalillash, yolg‘on bo‘lsa-da, chiroyli sabab keltirish san’ati husni ta’lil (chiroyli dalillash, asoslash) san’ati deyiladi. Ushbu test topshirig‘ining A variantida berilgan baytda shunday she’riy san’atdan foydalanilgan. Mumtoz she’riyatda og‘izning kichikligi go‘zallik sanalgan, shu boisdan yorning og‘zi g‘unchaga qiyoslanishi bejiz emas. Ammo ushbu baytda shoir g‘unchaning har zamonda boshini quyi solishi shamolning harakati tufayli emas, balki ma’shuqaning og‘zi o‘z og‘izdan go‘zal ekanligidan uyalgani sabablidir deya chiroyli dalil, asos keltirmoqda. Boshqa variantlarda esa bunday she’riy san’at qo‘llanmagan.

Manba: 1. Q. Yo‘ldoshev va boshqalar. Adabiyot. 9-sinf uchun darslik. –Toshkent: “O‘zbekiston”, 2019.

2. B. To‘xliyev va boshqalar. Adabiyot. O‘rta ta’lim muassasalarining 10-sinfi va o‘rta maxsus, kasb-hunar ta’lim muassasalari o‘quvchilari uchun darslik. –Toshkent: “O‘zbekiston milliy ensiklopediyasi” Davlat ilmiy nashriyoti, 2017.